

vrela

SKRBNIŠTVO ZA STARE I BOLESNE REDOVNIKE U SAMOSTANU SVETOGA FRANJE U CRESU

Josip VLAHOVIĆ, Cres

P. Jakov Draža (Drasa), provincijal Dalmatinske provincije i generalni komesar, zamolio je 8. svibnja 1644. godine Generalnu kongregaciju u Rimu i dobio od nje dozvolu da osnuje u samostanu sv. Franje u Cresu ustanovu koja se latinski nazivala „Infirmaria”, a talijanski „Infermaria”. Kad se razmotri namjena osnivača i funkcioniranje te ustanove, onda je možemo nazvati: *Skrbništvo za stare i bolesne redovnike u samostanu sv. Franje u Cresu.*

U ono vrijeme redovnik je mogao imati znatnu svotu novca i neke predmete s kojima je mogao raspolagati po svome nahodjenju. Neugodna posljedica toga bila je da je u starosti i bolesti bio najviše prepušten sam sebi. Taj je nedostatak želio ukloniti p. Jakov Draža sa svojom novom ustanovom.

Osnivač je prepustio na raspolaganje *Skrbništvu* svoje dvije sobe i predsoblje. Te su prostorije bile u prvom katu, gdje je sada biblioteka i *Sala kapituli*, a kasnije im je bila dodana još jedna soba ispod njih i kuhinjica za njihove sitne želje i potrebe.

Redovnik je ostao i nadalje član samostana kao i prije, uživao sve pogodnosti redovnika, a povrh toga i njegu *Skrbništva*.

Po zamisli osnivača, uprava *Skrbništva* bila je uređena ovako: prvi upravitelj bio je sam osnivač uz suradnju s nećakom p. Franjom Sušićem, a njih je imao naslijediti po redu najčasniji član samostana.

Osnovni kapital *Skrbništva* bila je čitava ostavšina koja se našla nakon smrti osnivača: ušteđeni novac, sve pokućstvo i darovi.

STRUKTURA SKRBNIŠTVA

1. Uprava: prvi upravitelj je sam osnivač, a poslije njega najčasniji član samostana.
 2. Kapital: ostavština osnivača.
 3. Svrha ustanove: njega starih i bolesnih redovnika.
 4. Neutrošeni novac iz točke br. 3 upotrijebiti u korist sakristije i crkve.
- S vremenom su prihodi postali toliko obilati, da je bilo potpuno udovoljeno točki 3 i 4, pa je nastala točka:

5. Suvišak upotrijebiti u korist samostana.

Redosljed upravitelja Skrbništva:

1. P. Jakov Draža¹, osnivač (uz suradnju nećaka p. Franje Sušića), do godine svoje smrti 1662.
2. P. Franjo Sušić, do 1669.
3. P. Ivan Mate Sušić², kratko vrijeme, do 28. X. 1670.
4. P. Jeronim Draža, od 28. X. 1670. do 19. XII. 1683.
5. P. Ivan Jakov Petris³, 24. XII. 1683. do V. 1722.
6. P. Ivan Massizza (Mašica), od VIII. 1722. do 5. I. 1723.
7. P. Ivan Jakov Fermapace, od V. 1723. do VIII. 1725.
8. P. Antun Alfieri, od 1727. do 1728.
9. P. Stjepan Dosio, od 1728. do 1732.
10. P. Jeronim Lemešić, od 1732. do 1735.
11. P. Ivan Antun Sablić, od 1735. do 1751.
12. P. Jeronim Lemešić, drugi put, od 1751. do 1775.
13. P. Stjepan Petris, od 1775. do 1794.
14. P. Ljudevit Bajčić⁴, od 1794. do 1830.
15. P. Anđelo Gramenuda, od 1830. do 1846.
16. P. Brutti, od 1846. do 1850.

NB. U redosljedu upravitelja ima većih ili manjih praznina. To se može tumačiti tako što je upravitelj bio na službi do smrti, kroz duži ili kraći rok svoje bolesti prije smrti, a nasljednik nije bio odmah imenovan.

KAPITAL

Osnovni je kapital bila ostavština osnivača p. Jakova Draže. Potpuni inventar te ostavštine sačuvan nam je u primopredaji od 11. studenoga 1729. godine. Tu su naznačene dvije sobe pokojnog osnivača, kojima je bila dodana treća 1700. godine s kuhinjom. Pobilježeni su i svi predmeti koji su se nalazili u tim prostorijama.

Prva soba, na zapadnoj strani:

željezni krevet sa slamnjačom, klecalo od tarliža iz Flandrije, stolić od orahovine, dvije slike na platnu, okrugla slika oslikana na drvu, slika na pergameni, malo zrcalo ...

Druga soba, isto na zapadu:

... slika na platnu (portret teologa Ferkića), slika na drvu i druga na platnu Majke Bož-

1 Jakov Draža, provincijal i generalni komesar. Bio je vrlo cijenjen među svojim građanima, koji su ga zamolili da pripremi za tisak njihov zakonik „Statuto di Cherso e Osero”, izdan 1640. godine.

2 Provincijal i generalni komesar, vrstan propovjednik.

3 Graditelj sadašnjeg zvonika. K onim prostorijama koje je ostavio osnivač, dodao je u prizemlju blagovaonicu i kuhinju. Za tu je svrhu trebalo „iskopati zemlju i odnijeti je”, dobiti 2.200 cigala iz Venecije, grede iz Rijeke, a platiti ih „carskim novcem”. Arhiv samostana AA., iz godine 1700.

4 U arhivu samostana čuva se njegov diplomski doktorat koji je postigao u Padovi godine 1779.

je, tri male slike na platnu s okvirima, četiri sličice s okvirima od slame, dvije sličice na pergameni, slika sv. Ante na svili, dvije sličice na koži bez okvira ...

Predsoblje:

pokućstvo od orahovine, dvije sličice na pergameni s okvirima, četiri velike slike na platnu s okvirima, slika na platnu s likom Majke Božje, četiri slike na platnu s resama: tri grba na platnu bez okvira...

Spremište

za vino i razne stvari blizu kuhinje: svaštarije što pripadaju ovakvoj prostoriji...

Kuhinja:

krevet od orahovine, „kogoma” za kavu, dvije klupe, željezni tronožac, željezna tava za prženje, okrugli tanjuri od majolike s grbovima Draža u dobrom stanju, drugi slični razbiti, a šest pokrpanih, još drugih tanjura ..., razbita soljenka, dvije posudice za ulje od kojih je jedna razbijena, sedam bijelih tanjura srednje veličine, osam okruglih, željezna peka, željezni lanac,...

U administrativnoj knjizi *Skrbnništva* 1662. godine piše da je upravitelj za putovanje u Veneciju potrošio 87 L „per lo spoglio del q. maestro Giacomo”. Godine 1663. opet piše da je išao u Veneciju za istu stvar i potrošio 50 L. Godine 1664. piše da je po treći put išao u Veneciju radi „spoglio del maestro Giacomo”, i potrošio 40 L.

Redovnik je mogao svojim osobnim trudom – kao profesor, propovjednik – zaraditi određenu svotu novca. S tim je mogao slobodnije raspolagati, pa si je redovito kupovao odijela, knjige, kakav umjetnički predmet ili slično. Ti su se predmeti na talijanskom jeziku zvali „lo spoglio”, ostavština. Te su stvari nakon redovnikove smrti pripale samostanu čiji je redovnik bio član, pa makar umro na službi u nekom drugom samostanu.

Tri skupa putovanja u Veneciju znače da je ostavština bila velika i u novcu i u predmetima. Prema odobrenom pravilu *Skrbnništva* ovaj put je to sve pripalo *Skrbništvu*.

Arhiv samostana, kodeks AA, 1. knjiga, god. 1662.

Prihodi su se počeli upisivati u knjigu godine 1662. Rukopis je p. Frane Sušića. Iz činjenice da je *Skrbnništvo* već te godine, i sljedećih, posjedovalo znatan imetak – „Magnifica Comunitas Chersi” bila je njegov dužnik, kao i Petar Petris 1000 dukata, itd. – zaključuje se da je ono počelo funkcionirati odmah nakon osnutka 1644. godine.

Prihodi 1662. godine

Primio sam prvi put:⁵

150 venecijanskih skuda (= lira 9,6 solda)	L	1395
2 ongara po 16	”	32
4 ongara dupla	”	128

⁵ Te je novce primio od osnivača p. Jakova Draže, koji je boravio u Veneciji kao gvardijan samostana sv. Nikole do svoje smrti godine 1662.

13 duplih	po 28	”	364
30 cekina	po 17	”	510
Drugi put:			
1 dupli talijanski		L	56
4 oragara		”	64
50 skuda		”	465
Dobiveno od gospodina Vizzardija		”	1873
Za sličice sv. Sebastijana		”	64
Za mlijeko		”	170
Za šljunak		”	18
Za sir (ostalo su pojeli Todeschi – Nijemci)		”	4

Ukupno: L 5314 (?)

U 37 godina upravljanja <i>Skrbništvom</i> p. Ivana Jakova Petrisa ukupni je prihod bio od 1685. do 1722. godine	L 18130
a rashod u isto vrijeme:	L 18097 ⁶

Opis nekih rashoda, i u koju su svrhu izdani:

1670. . . . 8.000 cigala (1000 kom. 30 L) L 240
1672. Zamijenjeni su „moschettoni i moschetti” (goleme puške i obične puške) za 300 sičeva vapna sa „Camera dell’armamento di questa citta per servizio del Serenissimo Principe avendo patuito coll’illustrissimo Sig. Francesco Bragadino Conte e Capitano”. S kamerom oružarnicom ovoga grada na službu prevedroga kneza (venecijanskog) ... prema pogodbi preslavnoga gosp. Frane Bragadina, kneza i kapetana.⁷
1675. „Gospodin Petar Petris predao je 255 ovaca u vrijednosti od 320 dukata na račun pozajmljenih 1.000 dukata. Ostaje dužan još 680 dukata.”
1676. „Gospodin Petar Petris predao je samostanu brajde u Pisku i Gračišću, s još nekim zemljama, da se oslobodi duga od 680 dukata. Vrijednost ukupno: L 6.000.”
1678. *Skrbnništvo* je posjedovalo ukupno 406 ovaca i koza. „Primio sam isplaćeni dug od samostana u Labinu” – L 407.
1700. *Skrbnništvo* počima skupljati vinograde i maslinike. Iste godine prihod barila vina, vrijednost: L 129
. . . jedan sić ulja . . . iz maslinika sv. Šimuna.
1702. 6 mjevova mošta od p. Sclamera,
1 mijeh mošta od p. Nadala,
7 mjevova mošta od p. Vitala,
8 mjevova mošta od p. Medarića.

⁶ Da se shvati vrijednost novca onoga vremena, iznose se ovi podaci: mlada ovca koštala je 3 lire, majstor, zanatlija dobivao je za dnevnicu L 1–15.

⁷ Vidi: Naoružanje samostana u godini 1667.

- 1711. mjehova mošta 170,
- 1712. mjehova mošta 134,
- 1713. mjehova mošta 64.
- 1747. nađeno je u ostavštini p. Omilanića (Milanese) zlatni „konop” i dva prstena.

Prihodi zadnjih godina austrijske vladavine na Cresu:

- 1841. fiorini 51,
- 1842. fiorini 49,
- 1843. fiorini 73,
- 1844. fiorini 36,
- 1845. fiorini 52.

TROŠKOVI NJEGE BOLESNIKA

Liječnik je dobivao za svoju godišnju plaću — nepromijenjenu od godine 1662. do 1850. — 16 libara (lira), a za važnije usluge još poseban dodatak. Za teški slučaj zvalo se više liječnika, (konzilijum) čak s drugih otoka. Lijekovi su se dobivali i plaćali kod specijera (farmaciste). U arhivu se čuva nekoliko recepata (riceputa) koji su sada zanimljivi povijesni dokumenti. Lijekovi su bili jednostavni. Uz nekoliko kemijskih lijekova bila je česta upotreba raznih čajeva, ricinusa za purgu, pijavica za časne dijelove tijela, „ad sedilia”. Ako je bolest bila dugotrajnija i ozbiljnija, bolesniku se kupovalo tukca, kokoš, piliće, jaja, šećera i limuna. Te drage životinjice dobivale su se najčešće iz Labina posredništvom tamošnjeg gvardijana. Sve se to bilježilo točno u knjigu rashoda, koja je bila kupljena u Veneciji za 4 lire.

Iznijet ću jedan dio troškova, toliko da čitatelj stekne uvid u način poslovanja na tome području.

- 1679. Lijekovi nabavljeni za fra Mateja Soldatića u specijariji gosp. Hercula — L 20. Lijekovi za više patara u samostanu — L 72. Opet drugi račun koji iznosi — L 51. Za sprovod novaka fra Antu, troškovi za torce za tri bratovštine — L 14. Za otvaranje grobnice — L 3.
- 1680. Za sprovod klerika Soldatića: za bratovštinu sv. Fabijana, Presv. Sakramenta, Gospu Rozarija, Gospu Karmelsku — L 6—18.
- 1686. „U mojoj bolesti” (upravitelj p. Ivan Jakov Petris), za tukce, šećer, jaja ... — L 15.
- 1688. „... bio sam bolestan” (isti p. Ivan Jakov Petris), za tukce, piliće, jaja — L 22. Zatim, „za moj oporavak”: za tri sića laganog vina dobavljenog iz Krka — L 6.
- 1690. Za lijekove plaćene kod specijera od godine 1687. do godine 1690. — L 130.
- 1693. Za lijekove plaćene od godine 1690. do godine 1692. — L 270.
- 1722. „U bolesti koju svi poznaju” — gvardijanu p. Ivanu Jakovu Petrisu — potrošeno za šećer, lijekove, dva tukčića, i još četiri, za jednu kokoš — L 14. „Bio je odveden sa samostanskom lađicom u Labin, p. Ivan Jakov Petris, u pratnji kirurga (cirugico) Stella iz Cresa, da se obavi konsult s kirurgom koji je došao iz Labina u Rabac. Ovaj je dobio 4 dukata, a creski jedan dukat.”

1738. Za dva pokrivača od bijele vune i jedan debeli indijski, za bolesnike i strance — L 90.
1776. Za sprovod fra Nikole Rihtera, koji je umro u 94. godini života, za otvaranje grobnice, za pola bibre voska za redovnike na sprovodu — L 1–27. U bolesti fra Antuna Menkovića potrošeno je za jednog tukca, jaja u više navrata — L 4–15. „Izdano gospodinu specijeru za preuzete lijekove u njegovoj specijeriji, u bolesti p. Andrije Moccola, p. Antuna Menkovića i fra Frane Soldatića, i klerika” — L 93.
1777. „...budući da sam bio bolestan (p. Stjepan Petris, upravitelj *Skrbnništva*) kupih jednu unču čaja — L 1. Za trideset limuna koje je propisao liječnik (istoim. pater) za jednu libru šećera, za dva tukca i jednu kokoš — L 8–30.”
1782. Jedna kokoš za bolesnoga p. Mr. Bajčića (provincijala) — L 3.
1784. „Za bolesnog brata laika fra Franu, jedna kokoš i još jedna i još dva jaja” — L 4–22.
1785. „Za bolesnoga p. Mr. Stjepana Petrisa: dva limuna, dva jaja” — L 8.
1796. Kirurgu koji je namjestio pijavice p. Stjepanu „ad sedilia” — L 10–10.
1811. „...kirurgu koji je liječio p. provincijala (Bajčića) od nekog tumora” — L 12.
1816. „...kirurgu koji je stavio pijavice p. provincijalu” — L 3–16.
1824. Za savjetovanje dvaju liječnika — L 31.
1843. Potrošeno za p. Bergamasca „che fece la purga” — L 5–50.
1849. Čaj za predsjednika — L 10.
1849. Za knjigu u kojoj se slažu liječnički recepti (*ricepute*) — L 10.
- Za vrijeme kratke vladavine Francuza na otoku Cresu (1798–1813), ukupni izdatak za lijekove iznosio je — još uvijek u lirama — L 820.
- Za ukupni potrošak lijekova za vrijeme austrijskog vladanja u Cresu izdano je nešto više od — F 900.

Vijest iz godine 1713.

„Eccellentissimo Proveditore Generala Pisani” bio je ugošćen u prostorijama p. Mr. Ivana Jakova Petrisa (u *Infirmariji*) i na njegov trošak. S njim je bio njegov kapelan i kapelan galije „Loredana”, ukupno 10 dana.⁸

⁸ Iz općinskih spisa, kao i iz samostanskih, saznaje se da gradić Cres nije imao sve do konca propasti Venecije ni hotela ni krčme. Svi su došljaci primali stan i hranu u samostanu, bili oni crkveni ljudi ili svjetovnjaci.

IZDACI ZA SAKRISTIJU I OLTARE

Osnivač *Skrbnništva* odredio je da se neutrošeni novac za njegu bolesnika upotrijebi u korist sakristije i crkve, tj. za službu Božju. Prva knjiga izdataka počima s riječima: „Izdaci prve godine 1662.”⁹

1662. „Za sakristiju:¹⁰ da se poploča s kvadratnim kamenim pločama, za veliki hrastov ormar,¹¹ za podnožje, za ormariće naokolo. Za željeza i kamenove, za novi balkon. Za tri njemačke sitne brave. Za preradu cijelog kora nad njom¹² s novim gredama i novim daskama. Za tri 'Todeshi' (Tudeški – Nijemci) i dva majstora iz mjesta.” Ukupni su troškovi iznosili – L 1.000. Za kovano zlato za križ, olovo i kristalna stakla – L 200. Zlataru za pozlatu olova – L 28. Za tri para svjećnjaka za veliki oltar – L 112. Za popravak jednog velikog misala i jednog šćaveta¹³ – L 4–8. Za „cori d'oro” (zlatni kori) u crkvi – L 583. Za misu za pok. Mr Jakova Dražu (osnivača) – L 6–12. Za zvončić u koru – L 3. Za popravak „Pax” srebreni – L 10.
1663. Za dvije slike nad velikim oltarom (na zidu) – L 40. Za tri slike nad oltarom sv. Franje (triptih?) – L 310. Za kovano zlato za (oltarnu) sliku sv. Franje – L 40. Rezbaru Todeschu – L 40. Slikaru – L 12. Za platno na kojem su načinjene slike u crkvi – L 100. Za putovanje, ...novi brevijar, ...slikaru fra Franji – L 88.
1664. Za drvo da se napravi tabernakul – L 30. Majstoru Ivanu da ga napravi – L 184.
1665. „Za pet tisuća kovanog zlata i pola tisuće srebra za tabernakul” – L 286. Zlataru na račun i zlataru da pozlati križić na tabernakulu – L 102.
1667. Za kameno stepenište kod dva oltara – L 71.
1679. „Dao sam popraviti u crkvi jedan prozor kod velikog oltara” – L 5.
1680. Za jedan gradual, antifonar u koru – L 100.

9 Po nekim se podacima može zaključiti da su Grci bazilijanci, o kojima neprekidno govori tradicija, imali samostan na mjestu gdje je sada kip sv. Franje i sv. Antuna, a crkvu uz sadašnji zid blagovališta i male cisterne. Vrlo je vjerojatno da se povrh te crkve prema borovoj šumici nalaze u zemlji zidane grobnice. Franjevci, koji su došli u Cres prije 1300. godine imali su prvu crkvicu ispod sadašnje kapitularne sobe. Nju su vjerojatno našli gotovu, budući da je tu bilo groblje prije njihova dolaska.

Kao propovjednički red, nisu se mogli zadovoljiti s tako malom prostorijom. Sagradili su novu crkvu na prostoru između sadašnje velike i male cisterne. Prema tome, grob bl. Mihovila Cresanina, tj. Albanca, treba tražiti „pred velikim vratima”, a ta su bila u sadašnjoj prostoriji gdje je vino.

Kad su 1900. godine bile postavljene kamenite stepenice, ta je prostorija bila sužena, a još prije skraćena prolazom između velike i male cisterne. Vidi bilj. 3.

10 Sakristija o kojoj se ovdje govori bila je na prostoru u kojem je sada rezbareni kor, a odijeljena je zidom od crkvene lađe.

11 Taj veliki hrastov ormar (u sadašnjoj sakristiji) izradili su majstori „Todeschi” – Nijemci.

12 „Kor nad njom” bio je prvi kat nad sakristijom, s „balkonom”. Te 1662. godine bio je strop, dotično – pod među njima, prerađen. S balkona od željeza i kamenova mogla se čuti molitva i pjesma redovnika u crkvi.

13 „Šćavet” (Schiavetto) zvali su Talijani knjigu iz koje se čitalo na hrvatskom jeziku u crkvi.

1683. Popravak prozora u sakristiji i koru – L 24.
1684. Za sliku Zadnje večere – L 29.
1727. Za platno iz Udine ..., za albe, oltarnike za oltar oprosta (sv. Križ) – L 135.
1736. Troškovi za stepenice velikog oltara (koji je bio prenijet 1879. godine na Batajne).
1737. Za dva srebrna svijećnjaka za veliki oltar – L 709.
1738. „Za dva srebrna svijećnjaka, da ih bude šest” – L 792. Za srebrnu posudicu s njegovim aspergilom – L 31.
1739. „Kupio sam ... listiće pokrivene srebrom za veliki oltar – L 795.
1741. Poslana su u Veneciju četiri stara svijećnjaka za četiri nova – L 28.
1742. Za popravak vratašca na tabernakulu – L 3.
1743. Za popravak psaltira i za nove misaliće za mise mrtvih – L 12.
1744. U Veneciji se izradilo jedno ... pero za križ, žuto štaklo, zlatni galon, zlatne re-se, zlatno uže za ukras – L 239. Poslan u Veneciju jedan stari križ, za novi težine 87 unča – L 517. Izrada križa – L 207. Bojenje oltarića oprosta – L 8. Za jedan pozlaćeni bakreni križ za procesije – L 88.
1745. Za stepenicu pred sv. Franjom, i ogradu, ogradu pred oltarom Bezgrešne i sv. Križa. Konačni račun – L 370.
1754. Troškovi za jednog anđela napravljenog u Veneciji: kip od drveta, obložen bakrom, obruč da se vrti željezna motka – L 494.
1755. Za prozor postavljen u kapeli sv. Franje, kad je već jedan postavljen – L 40–5. Za dvadeset i devet dasaka da se napravi ormar za sakristijske predmete, i za 400 čavala¹⁴ – L 80.
1768. Poslan u Veneciju jedan razbijeni turibul, jedan rastavljeni kalež, jedan drugi srebrni razbijeni – njegova težina bi 44 unče – da se od toga napravi jedan moderni turibul težine 45 unča – L 134.
1771. Da se napravi jedan turibul, predana je jedna napuštena srebrna patena, ... i bi napravljena jedna navikula – L 31. Za novu navikulu dana jedna stara, i još razbijenoga novca – L 27. Za dva misala u sakristiji – L 36.
1772. Za jednu srebrnu pliticu – L 126. Za jedno srebrno zvonice od 4 unče – L 44. Za jedan par ampulica sa srebrnom podlogom – L 67. „Dao urediti osam sveti-ljaka” (lampada) – L 112.
1777. Kupljene vlasulje (parrucche) za Gospu i Djetića – L 8. Poslan u Veneciju vel od kaleža pok. nadbiskupa Marcela, na kojemu je bilo zlata, da se napravi vel za piksidu – L 80.¹⁵

¹⁴ Taj je ormar bio u prostoriji nad klastrom uza zid crkve, razvrgnut 1980. godine.

¹⁵ Antun Marcello-Petris bio je min. general reda od godine 1517. Poslije toga biskup u Novigradu u Istri i naslovni biskup Patrasa u Grčkoj. Rođen i pokopan u Cresu.

1784. Za 12 drvenih svijećnjaka, posrebranih – L 80. Za dvanaest drvenih posudica, posrebranih – L 24. Za trinaest „cartagloria” sa staklom – L 66.
1787. Za uređenje stepeništa pred oltarom Presvetog Sakramenta i za komad crnog mramora za oltar Bezgrešne – L 6.
1810. Popravak velike knjige u koru, ... i antifonara u koru – L 19.

IZDACI U KORIST CRKVE I SAMOSTANA

1662. „Za gradnju novoga zvonika.¹⁶ Kamenje. Željezo. Za potpuno obnovljen krov kapele,¹⁷ koji je bio sasvim istrunuo. Preuređenje jednoga (nutarnjeg) dijela strukture da se uzmogne donositi kamenje za zvonik. Za isplatu 'Todeschu' i svima drugim majstorima i radnicima” – L 680. Za bačvicu čavala (rukom kovanih) – L 85. Za obnovu cijelog krova na crkvi i nad trima kapelicama¹⁷, koji je bio istrunuo: grede, daske i radnici – L 164. Za 847 dasaka za uređenje krovšta – L 461. Za ljepilo „todesco”, čavle, laneno ulje – L 50. Za tri bačve vina „todeschima” koji su uređivali potkrovlje – L 38. Plaća Nijemcima – L 291. Majstorima koji su ličili krovšte (lanovim uljem) – L 142. „Za boju kojom su ličili krovšte (s nutarnje strane), i život (događaje iz života) sv. Franje”¹⁸ – L 364. Za kupljeni vinograd od M. Sablića u korist samostana – L 372. Na dar

16 Novi zvonik gradio se u godini 1662. i slijedećima. Tada je bio upravitelj Skrbništva p. Franjo Sušić. Taj zvonik nije imao dugoga vijeka. Već godine 1687. počima izgradnja novoga zvonika, pod vodstvom p. Ivana Jakova Petrisa. Zvonik je bio dovršen tek 1700. godine. Na zvoniku je o tome veličanstveni natpis. Čini se da je graditelj pokopan u zvoniku po svojoj želji. Taj zvonik stoji još sada. Sjeverni je zid tadašnje sakristije ugrađen u zvonik i nad njim se nastavlja gradnja. Tako znamo za dva zvonika koja su pripadala ovoj crkvi. No, ne možemo pomišljati da prije njih crkva nije imala zvonika, a postojala je već tri stotine godina. Dvije su mogućnosti: da je imala svoj zvonik, ili da je služio još uvijek zvonik bivše crkve sv. Franje, zvane „San Francesco vecchio”.

U prozore ovog zadnjeg zvonika Petris je ugradio nekoliko okvira s rimskim brojevima od ure prijašnjega zvonika, a jedna je ploča od tog okvira ugrađena u zazidani prolaz nad vratima koja vode u drugom katu u zvonik.

17 Govori se o krovu nad kapelom i o krovu nad trima kapelicama. Zgradu bivše sakristije i kora nad njom dokumenti su nazivali „kapela” zato što je u sakristiji bio oltar. Dokument iz arhiva kaže da je Stjepan Petris, Dragonja, u svome testamentu god. 1405. u četvrtoj točki odredio ovako: „Idem reliquit et ordinavit per *quando erit aptata sacristia* loci fratrum Minorum, heredes ipsius... teneantur omni abdomada celebrari facere *in ipsa sacristia* duas missas pro anima sua.” (Isto je tako ostavio i odredio da su, kada bude uređena sakristija gdje su Mala braća, njegovi nasljednici... dužni da se pobrinu da se služe sv. mise u istoj sakristiji svakog tjedna.) Da je crkva bila gotova te godine, ne bi umirući čekao završetak te sakristije, pa da se tek tada služe za njega mise (Arhiv C, str. 11/61).

U sakristiji imamo bilježnicu u rukopisu u kojoj se određuje kako će se obavljati molitve na Dan mrtvih. Po karakteru slova nju treba ubrojiti među rukopis 19. stoljeća. Piše: „In claustris ante sacristiam novam.” Tako imasmo vijesti o dvjema sakristijama iz XIV. i iz XIX. stoljeća.

Prostor između sadašnje sakristije i samostana bio je do 1850. godine prazan, tako da su građani slobodno ulazili i izlazili po vodu na cisternu koja je bila zajedničko vlasništvo samostana i općine; jedan ključ je imao samostan, a drugi općina.

18 Do 1853. godine crkva je bila bez stropa, pa se moglo gledati slike na krovštu s nutarnje strane, koje je naslikao fra Franjo godine 1663. Vidi: Izdaci za sakristiju i oltare u godini 1663. Za krovšte vidi: Arhiv VV, godina 1853.

samostanu napravljena¹⁹: nova konoba za vino, novo skladište za žito, spremište za stvari – ukupno: 100 dukata.

1663. Za 2.000 crepova (kupa) – L 116. Za 75 sićeva vapna – L 136.
1665. Potrošeno za svađu s našom zajednicom (samostanskom ili gradskom?) – L 28.
1666. Za 5.000 čavala, 1.000 crepova i 1.000 cigala – L 121. Za željezne rešetke u novoj žitnici – L 80. „Kupio sam u Osoru od biskupa jedan lonac” (kakav?) – L 35.
1667. Za 3.500 tankih cigala, 80 dasaka iz Rijeke i još 50 sićeva vapna – L 308.
1668. „Troškovi za gradnju u ovoj godini.” Vapno, pijesak, grede, daske – L 374. Majstoru i radnicima – L 336.

NAORUŽANJA SAMOSTANA PROTIV PROVALNIKA²⁰

1667. Veliki kamen kupljen od crkve Svetog Duha	L	9
Golema puška (moschettone)	L	40
Duga čelična puška	L	37
Četiri obične puške	L	24
Naboji za puške	L	7
1668. Opet za jednu golemu pušku	L	44
Puščani prah, olovo, željezo	L	58
Ukupni troškovi:		L 219

1672. 8.000 cigala predane da se gradi samostan u vanjskom klausturu.²¹
1690. „Za pravdanje s klerom zbog zatvorenih vrata na crkvi” odnio u Veneciju gosp. ... 36 sireva, vrijede – L 31.
1691. „Kupio sam na sajmu u Labinu na blagdan sv. Justine” – L 12.
1709. „Dao sam samostanu 466 libara kozjeg mesa” ... – L

Radovi na ulazu u samostan 1755–1760.

Između samostana i crkve: svod, vrata, hodnik nad svodom. ... tisuću cigala iz Venecije, tisuću cigala iz Ferare, pijesak, deset greda – L 65.

„Kameni nadvratnik i okvir za vrata koje je napravio majstor Momić iz Labina ispod svoda novo napravljeno” – L 40. Deset dasaka iz Rijeke, 300 čavala, pijesak – L 25. „Poslao sam lađu u Istru za nabavku stakla da se svrši svod”,

19 U 16. stoljeću napravljena je velika cisterna (graditelj p. Sinković) i zid od ulaznih vrata do sadašnje prostorije za vino. Računi koji su ovdje izbrojeni do konca 1668. godine odnose se na gradnju podruma i prostorija na katu uz taj zid.

20 Venecija je vodila ogorčenu borbu od godine 1645. do 1669. za otok Kretu (Kandijski ili Kretski rat). Zavladao je opći strah: ako bude uništena venecijanska mornarica, turski će brodovi haraćiti po našoj obali. Plod toga straha bilo je naoružanje samostana na Cresu.

21 Gradnja samostana od sakristije prema maloj cisterni.

1000 cigala iz Ferare, 400 čavala ... – L 270. Staklenik donesen iz Venecije „za hodnik kroz koji se ide u kor” – L 23. „500 tankih pločica da se poploča hodnik za prolaz nad svodom u kor” – L 10.

Majstoru Momiću za četiri nadnice što je popločao svod – L 8. Majstorima i radnicima – L ?. Troškovi ukupno – L 900.

1760. Za 29 dasaka iz Rijeke da se napravi ormar za spremanje stvari iz sakristije, za čavle, nadnice – L 39. Majstoru Glavanu, kovaču, za razne radove u crkvi, kod orgulja – L 41.

1761. „Učinjena je pogodba s jednim ličiocem na drvu iz Treviza koji će obojiti *vjetrovku* (bussola), vrata, pjevalište (cantoria) kod orgulja – L 330. Za 12 greda tankih, za 15 dasaka, 200 čavala, ljepilo njemačko – L 28. „Dao sam majstoru koji je učinio dvije sprave koje podržavaju knjige u koru” – L 8. Računi za radove u crkvi, kod orgulja – L 32.

1787. (20. X) „Da se postavi epitafij (natpis) na ugao crkve i za njegovo ukrašivanje na način kako se sada vidi” – L 157.

1788. Za uređenje triju „*schiavetta*” – L 3.

1796. Za uređenje sata u samostanu – L 7.

1802. Za *finu* navlaku na krevetu za goste – L 6. Stramac i za strance, bilo redovnike bilo svjetovnjake – L 4.

1816. Put i povratak u Rijeku na poklon caru – L 8.

1805. Godišnja plaća crkvenom orguljašu – L 30.

1835. ... vezivanje jedne knjige iz biblioteke – L 10.

NB. Predano samostanu u gotovu novcu od godine 1662. do 1850. u osam navrata „za nužne potrebe”, ukupno – L 5.233.

„1846 – 29. IX ... budući da se sada rastavlja ova uprava od crkve, prema odredbi S. P. M. R.”

Cres, 30. listopada 1846.

P. Bonaventura Pinizza, M. Prov.

* * *

„S ovim prestaje posebna uprava *Skrbnništva*, budući da je po odredbi P. M. Ljudevita M. Miniotti uključena u opću samostansku upravu”.

Cres, 17. srpnja 1850.

P. Ljudevit Marangoni
Soc. i Asis. Prov.

RIASSUNTO

La Congregazione generale dei Minori Conventuali ha permesso al padre Giacomo Drasa, Chersino, nell'anno 1644 di erigere nel convento di S. Francesco a Cherso (Cres) la Infermeria per i frati. L'intenzione del fondatore era di dare ai vecchi ed ammalati frati una più accurata ed adeguata assistenza. I documenti relativi permettono di vedere le condizioni dei medici di quel tempo, delle medicine usate e funzionamento delle farmacie.

Nel 1850 spiro l'esistenza di questa istituzione.